

Står den nordiska kommunmodellen vid ett vägskäl?

Kommunmarknaden 15.9.2022 kl 14.00 – 14.50

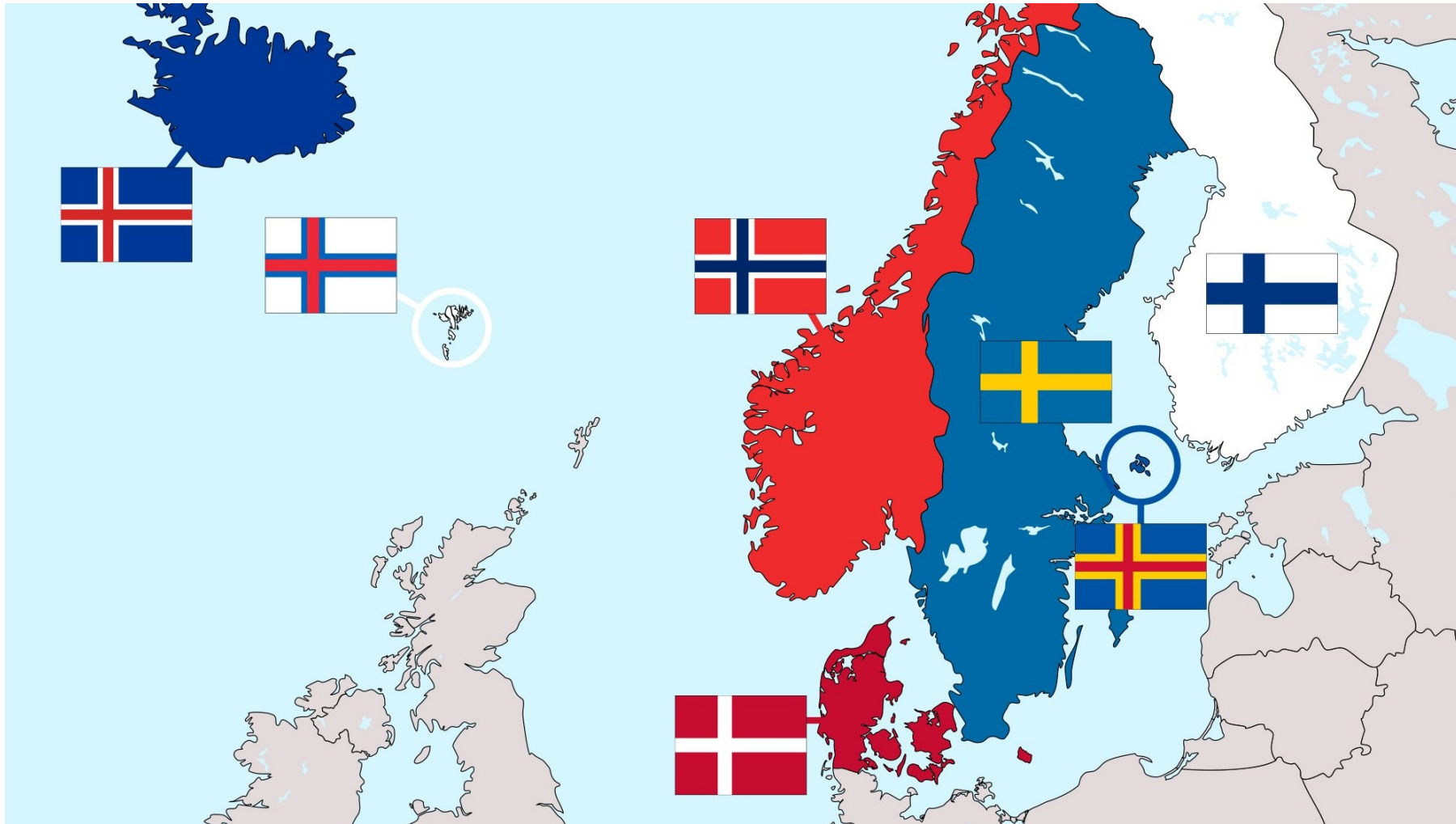
Siv Sandberg, Åbo Akademi

Marianne Pekola-Sjöblom, Kommunförbundet

Står den nordiska kommunmodellen vid ett vägskäl? (2)

- Vilka lärdomar kan vi i Finland dra av erfarenheterna från Norden för utvecklingen av kommunsektorn?
- Forskaren **Siv Sandberg** från Åbo Akademi presenterar aktuella reformer på det nordiska kommunfältet. Vi får bland annat höra om frikommunförsöken i Danmark.
- Sandberg är aktuell med en rapport från forskningsprogrammet **Förändringarnas KommunFinland 2025** och programmet **Nya Hållbara kommuner**.
- Rapporten publiceras snart både på svenska och på finska.
- **Moderator & inledning:** Marianne Pekola-Sjöblom, Kommunförbundet

De nordiska länderna – så lika men ändå olika

I Norden ingår fem länder och tre självstyrande områden.

© Alphathon, 2015. Wikimedia Commons.

Kommuner och kommunstorlekar i den övriga nordiska länderna 2022

Invånarantal 2021. (Källa: Statistiska centralbyråer i Sverige, Norge, Danmark och Island, etc.)

FINLAND: 309 kommuner i genomsnitt 17 955 inv., median 5 967 inv. (105 inv. (Sottunga) – 658 457 inv. (Helsingfors))

Sverige: 290 kommuner

I genomsnitt 36 000 inv., median 16 300 inv.

2 393 inv. (Bjurholm) – 979 004 inv. (Stockholm)

Norge: 356 kommuner*

I genomsnitt 15 200 inv., median 5 161 inv.

188 inv. (Utsira) – 698 660 inv. (Oslo)

Danmark: 98 kommuner

I genomsnitt 59 900 inv., median 43 372 inv.

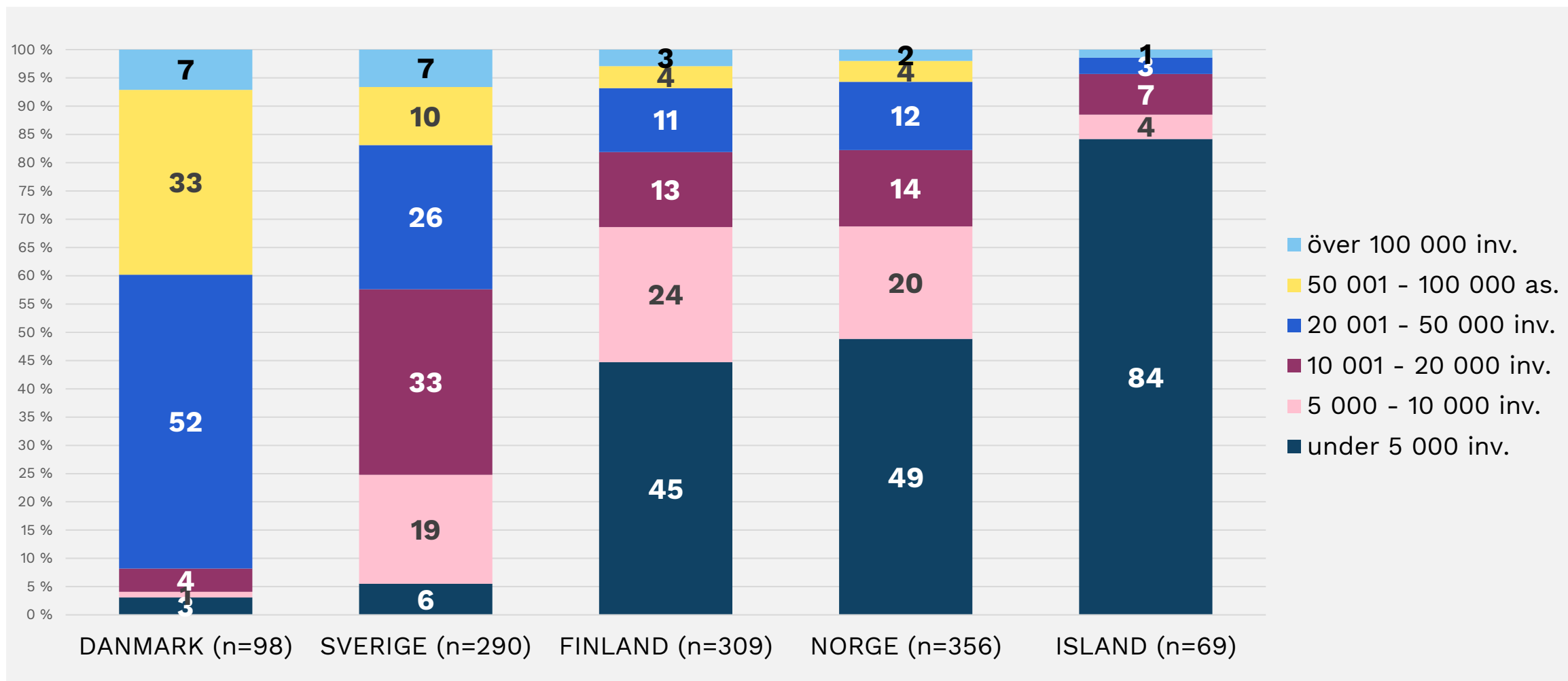
1 795 inv. (Læsø) – 643 613 inv. (Köpenhamn)

Island: 69 kommuner**

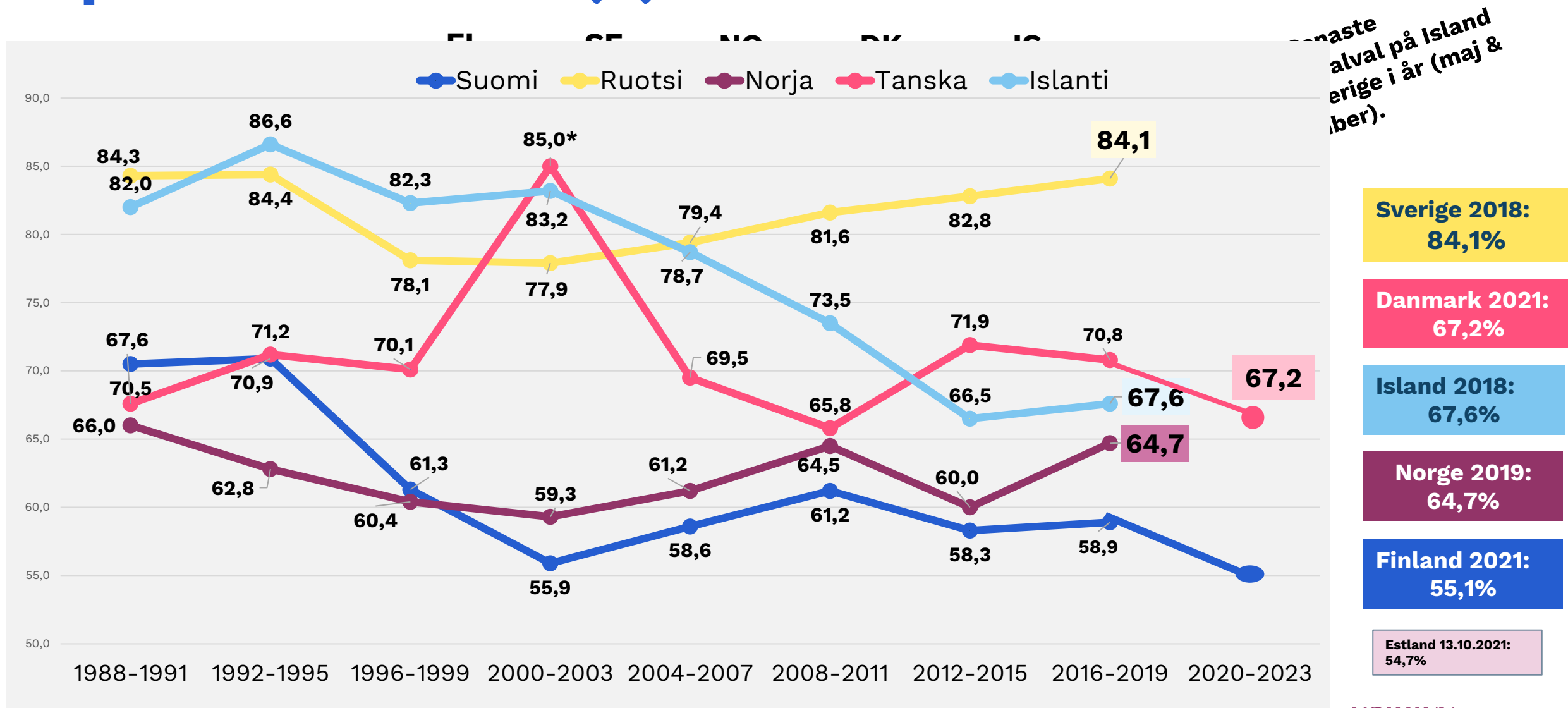
I genomsnitt 5 300 inv., median 950 inv.

42 inv. (Árneshreppur) – 133 262 inv. (Reykjavík)

Andel kommuner i de nordiska länderna 2022 enligt storleksgrupper (%)

Valdeltagandet i kommunalval i de nordiska länderna på 1990- och 2000-talet (%)

Olika kommuner på samma linje om...

1. **Uppluckring av normstyrningen** och harmonisering av de olika ministeriernas normstyrning: **ökad frihet för lokala lösningar och tillvägagångssätt.**
2. **Kommun-/stadsförsök** inleds med fokus på såväl uppgiftsfördelningen enligt lagstiftningen som skyldigheterna och verksamhetsformerna.
3. **Inga lagstadgade kriterier** för tillhandahållandet av tjänster.
4. **Omstrukturering av finansieringssystemet.**
5. **Identifiering och stödjande av olika typer av kommuner och städer** inom kommunpolitiken, stadspolitiken, finansieringssystemet, normstyrningen.

Läget i de andra nordiska länderna?

Aktuella utvecklingstrender i stat-kommunrelationen i Norden

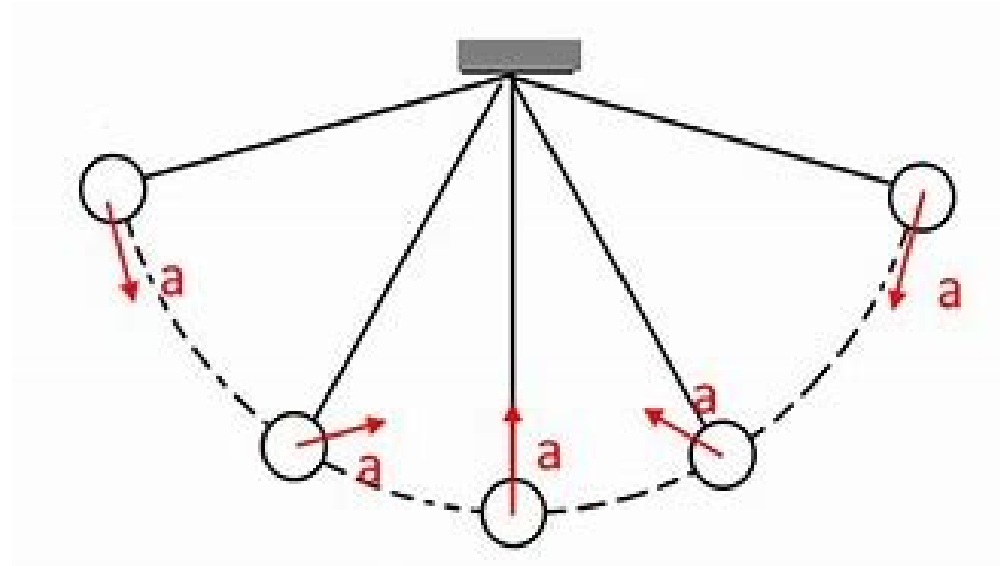
Kommunmarknaden 15.9.2022

Stat-kommunrelationens pendelrörelse

Styrning

Strikta
normer

Nationella
standarder

Frihet

Mål och
ramar

Lokal
variation

Statskontoret (Sverige) följer årligen upp statens styrning av kommunerna

Tabell 1. Antal nya och väsentligt ändrade styrsignaler 2019–2021

Styrmedel	2019	2020	2021
Nya lagar och förordningar	10	17	16
Ändrade lagar och förordningar	23	25	19
Nya statsbidrag	13	29	21
Väsentligt ändrade statsbidrag	28	34	44
Nya regeringsuppdrag till myndigheter	110	175	153
Nya överenskommelser	2	4	3
Nya nationella samordnare	1	5	0
Nya inriktningsdokument	3	5	4
Nya statliga utredningar		39	30
Totalt	190	333	290

Anmärkning: Vi har kartlagt nya statliga utredningar från och med 2020. En tabell med antal styrsignaler exklusive styrning till följd av coronapandemin finns i bilaga 9.

Olika tyngdpunkter i den nationella kommunpolitiken i Norden

- **Statens möjlighet att styra kommunernas verksamhet**
 - Mer omfattande (Danmark, Norge, Island)
 - Mer begränsade (Finland, Sverige)
- **Var, när och hur riktlinjerna för den nationella kommunpolitiken slås fast**
- **Vilka aspekter av kommunernas verksamhet man diskuterar**
 - Fokus på kommunindelning, ekonomi, självstyrelse (Norge, Finland, Island)
 - Fokus på service (Danmark, Sverige)
- **Den nationella kommunpolitikens karaktär**
 - Stabil, långsiktig (Danmark, Sverige)
 - Föränderlig, påverkas av regeringsskiftet (Norge, Finland)

Tre aktuella teman just nu

- **Försök och experiment**
 - Danmark, Norge, Sverige
- **Avtal och överenskommelser mellan staten och kommunerna**
 - Danmark, Island, Sverige
- **Reformer som rör kommunernas roll, antal och uppgifter**
 - Norge, Island

Försök och experiment

- **Danmark:** Frikommunförsök & välfärdsavtal 2012-
- **Norge:** Tillitsreformen 2021 + eventuell utvidgning
- **Sverige:** Utredning om försöksverksamhet i kommuner och regioner 21-23

Frikommunförsöken i Danmark

1. Frikommunförsök I 2012-2015 (9 kommuner, 86 försök)
 - Sysselsättningsfrågor, socialvård, hälsovård, teknik och miljö
2. Frikommunförsök II 2016-2020 (44 kommuner, 79 försök)
 - Sysselsättningsfrågor, socialvård, boende
3. Frikommunförsök III/välfärdsavtal 2021-24 (7 kommuner, 7 försök)
 - Äldreomsorg
4. Frikommunförsök IV/välfärdsavtal 2023- (98 kommuner)
 - Barnomsorg, skola, äldreomsorg

Kort summering av mål och resultat i de danska frikommunförsöken

Vad vill man?

- Minska onödig byråkrati
- Skapa större tillit
- Stärka personalens professionella ansvar
- Skapa större lokal frihet i hur man löser välfärdsuppgifterna
- Uppnå bättre samarbete över sektorsgränserna för personer med stora servicebehov

Vad åstadkommer man?

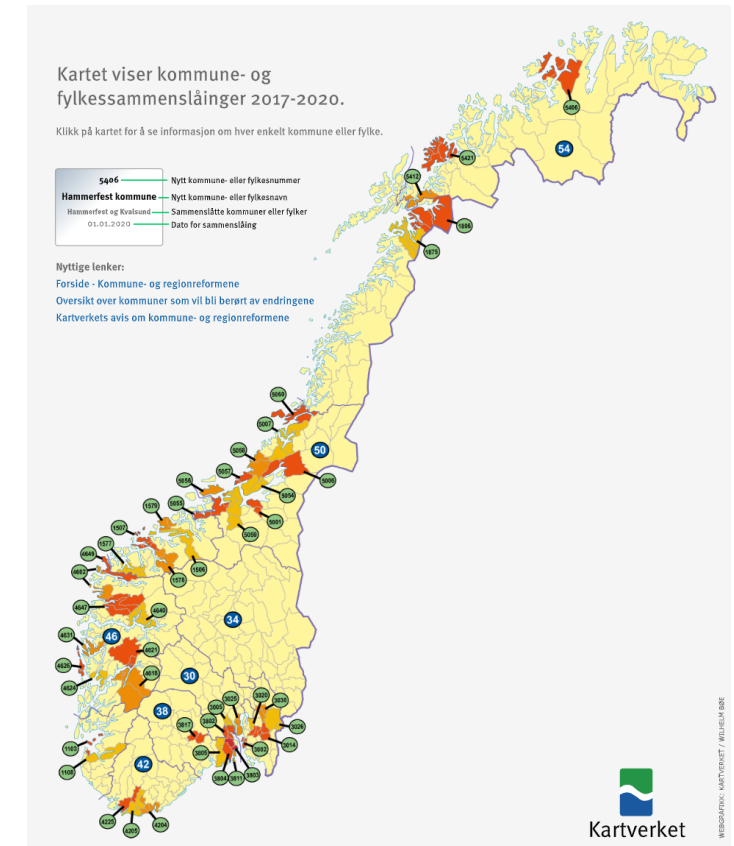
- En del lagändringar (cirka 30 % av försöken i Danmark har lett till lagändringar)
- Bättre arbetssätt (all ineffektivitet beror inte på lagarna!)
- Förbättringar framför allt i gränssnittet myndighet/professioner-medborgare (försöken märks inte så mycket i kommunledningen)
- Men: Försök är en krävande form för utveckling!

Islands strategiska långsiktsplan för kommunsektorn

- Skrevs in i kommunallagen 2018
- Parlamentet antar strategiska riktlinjer för utvecklingen av kommunsektorn de 15 följande åren
- Planen revideras vart tredje år
- Riktlinjerna utarbetas i samverkan med kommunerna

Norge: Fortsatt diskussion om kommunernas roll

- Kommun- og regionsammanslagningar 2020
→ den nuvarande regeringen (2021-) öppnar upp för att riva upp genomförda sammanslagningar
- *Generalistkommuneutvalget* funderar på kommunernas roll: ska alla kommuner också i framtiden ha samma lagstadgade uppgifter?

Tack!

www.kommunforbundet.fi

A young girl with a high ponytail and a colorful backpack is running towards the right. She is wearing a light blue sweater and dark jeans. The background is a soft, warm gradient with yellow paint splatters at the bottom.

**Vi stöder utvecklingen i
kommunsektorn. Vi identifierar
utmaningarna i kommunsektorn och
söker tillsammans med kommunerna
effektiva lösningar på dem.**

Kommunen skapar grunden.
Kommunförbundets utvecklings-, innovations-
och forskningstjänster stöder kommunerna.

**Håll dig uppdaterad på
förändringarna i kommunsektorn!
Kommunförbundets webbplats
Aktuellt erbjuder tillförlitlig
information och nyhetsbreven ger ett
sammandrag av viktiga händelser och
nyheter för dig, direkt i din e-post.**

Kommunen skapar grunden.
Kommunförbundets kommunikation stöder kommunerna.

